Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.
Legal Studies, 2021; 1 (116): 62–65
УДК: 342.4(045)
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2021/1.116-13>

ISSN 1728-2195
© Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Publishing center "Kyiv University", 2020

В. Шамрай, д-р юрид. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0001-8090-7523,
Ю. Слюсаренко, канд. юрид. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0001-6772-4386

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ

Присвячено теоретико-методологічним підходам до визначення державного суверенітету у сучасних умовах правової глобалізації та європейської міждержавної інтеграції з погляду пошуку ефективних засобів комплексної правової модернізації суспільства.

Проаналізовано юридичний зміст вказаної категорії, показує її специфічні особливості, розкриває значення процесів удосконалення базових елементів суспільних відносин і конституційної модернізації суспільства й держави в сучасних умовах правової глобалізації та європейської міждержавної інтеграції.

Наголошено на необхідності подальшого вдосконалення конституційно-правового регулювання найважливіших суспільних відносин як ключового напрямку правової модернізації суспільних відносин у сучасній демократичній державі, побудованій на принципових засадах європейського конституціоналізму.

Ключові слова: конституційне право, глобальний конституціоналізм, правова модернізація, суспільство, державний суверенітет.

ВСТУП. Аналізуючи державний суверенітет як сучасний феномен суспільно-правової дійсності, що відображає ключові тенденції та детермінанти процесів конституціоналізації міжнародного права й інтернаціоналізації конституційного права і є безпосереднім породженням вказаних процесів, варто зазначити, що уніфіковані ознаки глобального конституціоналізму знаходять свій безпосередній прояв під час їхнього закріплення в конституційно-правових нормах.

У цьому контексті необхідно зауважити, що комплексні конституційні реформи є досить поширеним явищем у сучасній політико-правовій реальності, адже внесення змін до конституції є звичайною світовою практикою, яка пов'язана з потребою правового забезпечення змін, що відбуваються в суспільному житті та відображають певний етап розвитку державної організації суспільства.

Отже, у юридичному вимірі ретельного дослідження потребує сутність державного суверенітету в сучасних умовах прогресивного конституційно-правового розвитку на глобальному (транснаціональному) рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно відзначити, що різноманітні аспекти глобалізації й інтернаціоналізації конституційного права розглядалися у працях багатьох вчених, серед яких варто окремо назвати таких, як М. О. Баймуратов, О. В. Батанов, В. І. Борденюк, Ю. О. Волошин, П. Ф. Гураль, О. В. Зайчук, Б. В. Калиновський, А. М. Колодій, О. Л. Копиленко, М. І. Корнієнко, В. В. Кравченко, В. С. Куйбіда, П. М. Любченко, М. П. Орзіх, М. В. Пітчик, В. Ф. Погорілко, Х. В. Приходько, М. О. Пухтинський, А. Ф. Ткачук, Ю. М. Тодика, В. Л. Федоренко, О. Ф. Фрицький, В. М. Шаповал, Ю. С. Шемшученко.

Водночас у наявних дослідженнях відсутній глибокий і різнобічний теоретико-методологічний аналіз категорії "державний суверенітет" у сучасних умовах конституційно-правового розвитку.

Мета статті – дослідити основні теоретико-методологічні підходи до визначення сутності державного суверенітету в сучасних умовах конституційно-правового розвитку.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах конституціоналізації міжнародного права, інтернаціоналізації конституційного права та створення наднаціональних, наддержавних структур зазначені новітні процеси суспільно-правового розвитку впливають не

лише на формування принципів і джерельної бази національних правових систем, але і стають ключовими чинниками модернізації найважливіших традиційних конституційно-правових інститутів, таких, як державний лад і суверенітет.

Суверенітет (фр. *souverainete* – самостійність, верховна влада) – верховенство влади держави на її території на незалежність держави у зовнішніх зносинах [13, с. 272].

У контексті дослідження цього питання необхідно зазначити, що в сучасному світі існує не лише тенденція до відносного занепаду традиційної ролі державного суверенітету, але й характерним спостерігається тенденція до створення нових незалежних держав, які старанно відстоюють як внутрішні, так і зовнішні ознаки свого суверенітету [8, с. 39–40]. Такі тенденції ґрунтуються на загальновідомий принцип, який визначений у Статуті Організації Об'єднаних Націй – право нації на самовизначення, який пов'язаний із такими принципами міжнародного права, як принцип суверенної рівності, невтручання у внутрішні справи держави, поваги державного суверенітету й інші [2, с. 116–117; 10].

У зазначеному контексті досить цікаво розглянути проблему трансформації концептуальних і практичних підходів до державного суверенітету у площині функціонування принципово нових міждержавних інтеграційних об'єднань, основний інтерес серед яких становить організація й діяльність ЄС із погляду співвідношення міжнародної правосуб'єктності інтеграційного об'єднання й окремих держав-учасниць, що породжує складні теоретичні та практичні політико-правові проблеми визначення й реалізації державного суверенітету.

Особливої актуальності та прояву набуває ця проблематика на конституційно-правовому рівні національних правових систем держав-членів Європейського Союзу. Так з огляду на положення Договору про ЄС "коли країна приєднується до Співтовариства, вона зобов'язана привести свою конституцію у відповідність зі статусом члена Співтовариства" [1].

Аналізуючи усталений підхід у розумінні дотримання принципу державного суверенітету у сучасній Європі, з огляду на наукові підходи існують різноманітні політико-правові концепції подальшого об'єднання Європи.

Одна з цих концепцій полягає в ідеї об'єднання Європи на основі федеративного принципу, що передбачає

чає підпорядкування національних і регіональних органів управління спільним наднаціональним структурам. Розглядаючи єдину Європу як основну й кінцеву мету своєї діяльності, європейські федералісти використовували такі аргументи, як історична та культурна єдність народів, що проживали на континенті, необхідність забезпечення миру й демократії, а також розв'язання економічних, політичних та інших проблем, що виходили за межі компетенції національної держави. Така концепція має назву федералістської [3, с. 145].

Кінцева мета федералістської теорії – утворення федерації чи конфедерації європейських держав – одночасно проголошувалася, як необхідна умова для початку інтеграційного процесу. Розглядаючи наднаціональну структуру як основний стимулюючий фактор в інтеграції країн, подібний до того, який державна влада відіграє щодо інтеграції внутрішніх національних регіонів, прихильники федералізму робили висновок про необхідність утворення такого стимулюючого інтеграцію елемента на міжнародному рівні саме на початковому етапі інтеграції.

На сучасному етапі певна частина суверенних прав держав-членів ЄС, передається спільним органам цього міждержавного інтеграційного об'єднання на підставі внутрішніх конституційно-правових норм, що можна вважати навіть певним проявом суверенітету та політичної незалежності держави на зовнішній арені, але в будь-якому випадку на європейському континенті створений унікальний в історії держави і права прецедент передання значного обсягу функцій і повноважень щодо здійснення зовнішньої політики та політики безпеки на наддержавний (наднаціональний) рівень, що потребує подальшого як теоретичного обмірковування, так і відповідної конституційно-правової регламентації як факту реальної дійсності в конституціях нових членів ЄС і тих країн, які планують перспективу свого вступу до цього міждержавного утворення, зокрема – України, яка отримала реальний шанс підготуватися до вступу до ЄС після підписання та ратифікації у 2014 р. Угоди про асоціацію [11].

Аналізуючи сучасну проблематику впливу процесів міждержавної інтеграції та правової глобалізації на конституційно-правові інститути на прикладі української національної конституційно-правової системи, варто зазначити, що доцільно розглянути декілька вимірів існування та способів формування державного ладу в умовах перманентної інтенсифікації взаємодії національного конституційного права із правом наднаціонального об'єднання.

Вбачається доцільним розглянути зазначені проблемні питання у трьох вимірах: 1) модернізація інститутів демократії (вибори, референдум) і конституційного ладу України в цілому (як такого, що на онтологічному рівні методологічного сприйняття і практичної реалізації встановлює та регулює демократичний політичний режим у країні. – Авт.); 2) модернізація форми держави (форми державного правління, форми державного устрою, форми політичного режиму) відповідно до універсальних і регіональних (зокрема – наднаціональних. – Авт.) правових стандартів; 3) модернізація організації й діяльності Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України як базових інститутів формування державної політики в умовах парламентсько-президентської республіки; 4) модернізація конституційно-правового статусу Президента України (з позицій недопущення та запобігання президентській інституційній конституційній кризі, а також розв'язання правових колізій і прогалин у конституційно-правовому регулюванні функцій і повноважень глави Української держави, порядку його обрання та

підстав дострокового припинення повноважень відповідно до універсального уявлення про місце й роль глави держави в сучасній правовій державі. – Авт.).

Говорячи про конституційно-правове регулювання демократичного конституційного ладу та пов'язані з цим проблемні конституційно-правові питання на сучасному етапі в Україні, варто відзначити, що сутність конституційного ладу в Україні, на думку В. М. Шаповала, визначається змістом I, III і XIII розділів Конституції. Розділ I "Загальні засади" фіксує основи конституційного ладу, містить положення сутнісного характеру, більшість із яких виконує роль юридичного підґрунтя, нормативної першооснови для інших конституційних положень. Цей розділ слід розуміти як змістовний стрижень Основного Закону, причому значна частина його норм є нормами-принципами, які забезпечують найбільш загальний рівень регулювання. Розділ III "Вибори. Референдум" (основні інститути прямої демократії, що слугують способами розв'язання конституційних криз політико-правового характеру), розвиваючи відповідні основи конституційного ладу, визначає загальні умови здійснення народного волевиявлення через форми безпосередньої демократії. Зміст розділу відображає юридичні параметри реалізації ідеї народного суверенітету, або народовладдя. Положення цього розділу Конституції є основою механізмів і безпосередньої, і представницької демократії. Нарешті, у розділі XIII "Внесення змін до Конституції України" засвідчено фундаментальний характер Основного Закону України, його найвищу силу. Співвіднесеність положень цього розділу з явищем конституційного ладу має свого роду інструментальне значення: він містить положення про внесення змін до названих трьох розділів Конституції, що конкретизують вимогу Конституції про виняткове право народу визначати й змінювати конституційний лад в Україні [7; 12].

Водночас безпосередньо саме поняття "конституційний лад" у Конституції не визначено, хоча цей термін зустрічається у її тексті тричі. Із положень ст. 17 і 37 Конституції незаперечно випливає, що конституційний лад, тобто закріплений Конституцією економічний, соціальний, національний, політичний (включаючи державний) та інший устрій України, заборонено змінювати насильницьким шляхом. Не таким однозначним є положення ст. 5 Конституції, згідно з яким єдиним суб'єктом, який має прерогативу визначення та зміни конституційного ладу, визнано український народ [7].

Однак і визначення, і зміна конституційного ладу не можуть відбуватися свавільно, зокрема, шляхом антиконституційного державного перевороту, насильства тощо, навіть якщо суб'єктом таких дій є "народ" або вони вчиняються "від імені народу". Оскільки в Конституції йдеться про конституційне право народу визначати та змінювати конституційний лад, то це означає, що такі акти мають відбуватися в передбачений Конституцією спосіб як реалізація народом його конституційних повноважень через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії. Тому, наприклад, вимоги громадян на мітингах, демонстраціях тощо про зміну державного устрою, звернені до законодавчого органу чи глави держави з дотриманням Конституції й законів, можна розглядати як одну із форм безпосередньої демократії, що допускаються Конституцією. Подібний підхід є універсальним і загальноновизнаним у сучасній світовій конституційно-правовій практиці, що також є свідченням інтернаціоналізації основних принципів транснаціонального (глобального) конституціоналізму в межах національних правових систем на галузевому конституційно-правовому рівні нормативного регулювання.

ВИСНОВКИ. Отже, унаслідок проведеного дослідження сучасної конституційної трансформації державного суверенітету як ключового конституційно-правового інституту під впливом процесів правової глобалізації, міждержавної інтеграції та формування наднаціональних інститутів можна дійти до таких найважливіших висновків: 1) останнім часом у Європі змінюється юридичний зміст конституційно-правового принципу державного суверенітету та державної незалежності з декількох позицій, зокрема: відбуваються процеси глобалізації та міждержавної інтеграції, що призводить до появи конституційно-правових норм про можливість обмеження суверенітету за рахунок передавання частини суверенних прав наднаціональним органам міждержавних утворень (Європейський Союз); державний суверенітет перестав бути абсолютною цінністю в міжнародних відносинах і внутрішньому конституційному праві, уступаючи пріоритетну роль принципу поваги прав людини; класична практично необмежена політична незалежність держав, відображена у "старих" конституціях, у сучасному світі значно обмежується міжнародно-правовими нормами, зокрема, щодо таких конституційних повноважень внутрішніх державних органів, як право війни та миру, тобто за наявності відповідної конституційної норми застосування сили або погрози силою всупереч міжнародно-правовим нормам вважається незаконним; 2) вплив феномену над національності та інтеграційних процесів на трансформацію конституційного ладу сучасних держав проявляється у двох вимірах, а саме: зовнішньому, що відображає на рівні конституційно-правової регламентації міжнародні політико-правові процеси міждержавної інтеграції та реалізується у формі прийняття конституційно-правових норм про обмеження державного суверенітету та політичної незалежності шляхом делегування певного обсягу повноважень наднаціональним органам і про конституційне розмежування компетенції між внутрішніми і спільними органами та внутрішньому, що в більшості сучасних європейських країн (зокрема – в Україні) проявляється в таких тенденціях, як посилення ролі уряду у здійсненні зовнішньої політики шляхом появи конституційного звичаю про делегування главою держави повноважень щодо ведення міждержавних переговорів і підписання міжнародних договорів уряду або главі уряду (прем'єр-міністру), а також конституційне закріплення ключової ролі парламентів щодо процедури ратифікації міжнародних договорів; 3) європейські стандарти функціонування публічної влади безпосередньо впливають на процес конституційної модернізації форми правління від президентської або змішаної до парламентської, а сама концепція парламентаризму є показовим прикладом конституціоналізації загальноновизначених уявлень про роль парламенту у системі вищих органів державної влади; 4) конституційні основи парламентаризму інтернаціоналізуються в діяльності Європейського парламенту, що є "дзеркальним" процесом відносно конституціоналізації універсальних і європейських стандартів національного парламентаризму як фундаментальної основи доктрини та практики конституціоналізму взагалі; 5) в умовах становлення наднаціональних інститутів суверенітет держави перебуває в тісному діалектичному зв'язку з реальною можливістю відповідної держави належним чином реалізовувати функцію міждержавної інтеграції, яка є невід'ємним складовим елементом системи функцій сучасної правової держави, і, відповідно,

відображатиметься на галузевому конституційно-правовому рівні регулювання суспільних відносин.

Список використаної літератури

1. European Union Law: Next and Materials. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006.
2. Баймуратов М. А. Международное публичное право / М. А. Баймуратов. – Х. : Одиссей, 2007.
3. Гавриленко В. Державний суверенітет та його трансформація в умовах європейської інтеграції / В. Гавриленко // Вісн. Маріупольського держ. ун-ту. Серія Право. – 2014. – Вип. 8. – С. 142–150.
4. Великий енциклопедичний юридичний словник ; за ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Юрид. думка, 2007. – С. 936–937.
5. Конституційне право зарубіжних країн : навч. посіб. / М. С. Горшенкова та ін. ; за заг. ред. В. О. Ріяки. – 2-ге вид., допов. і перероб. – К. : Юрінком Інтер, 2007.
6. Конституція Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/rosyjski/kon1.htm>
7. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. зі змінами // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
8. Кремень Т. В. Державний суверенітет у добу глобалізації / Т. В. Кремень // Політика і час. – 2003. – № 10. – С. 36–40.
9. Куян І. А. Проблеми сутності і співвідношення державного, народного і національного суверенітету (конституційно-правовий аспект) : автореф. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук / І. А. Куян. – К. : 2014.
10. Статут ООН. Юридична енциклопедія : у 6 т. / ред. кол. Ю. С. Шемшученко та ін. – К. : УРЕ ім. М. П. Бажана, 2003. – Т. 5.
11. Угода про асоціацію між Україною, з одної сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони від 21.03.2014 р. та 27.06.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://comeuroint.rada.gov.ua/comevoint/docccatalog/document?id=56219>
12. Шаповал В. Історія конституційного впорядкування сучасної Української держави / В. Шаповал // Вісн. ЦБК. – К., 2011. – № 1 (20). – С. 8–9.
13. Шляхтун П. П. Конституційне право: словник термінів / П. П. Шляхтун. – К. : Либідь, 2005.

References

1. European Union Law: Next and Materials (2006). Cambridge: Cambridge University Press (in English).
2. Baimuratov, M. A. (2007) *Mezhdunarodnoe publychnoe pravo* [International public law]. Kh.: Odyssei (in Russian).
3. Havrylenko, V. (2014) *Derzhavnyi suverenitet ta yoho transformatsiia v umovakh yevropeiskoi intehtatsii* [State sovereignty and its transformation in terms of European integration]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Pravo* [Bulletin of Mariupol State University. Law series], (8), 142-150 (in Ukrainian).
4. *Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnyk* [Large encyclopedic legal dictionary] (2007) Ed. Yu.S. Shemshuchenka. K.: Yurydychna dumka (in Ukrainian).
5. *Konstytutsiine pravo zarubizhnykh krain* [Constitutional law of foreign countries] (2007) Ed. V.O. Riaky. K.: Yurinkom Inter (in Ukrainian).
6. *Konstytutsiia Polshchi* [Constitution of Poland]. <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/rosyjski/kon1.htm> (in English).
7. *Konstytutsiia Ukrainy, Zakon Ukrainy* [Constitution of Ukraine, Law of Ukraine] (1996) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine] (30), 141. (in Ukrainian).
8. Kremen, T. V. (2003) *Derzhavnyi suverenitet u dobu hlobalizatsii* [State sovereignty in the age of globalization]. *Polityka i chas* [Politics and time], (10), 36-40 (in Ukrainian).
9. Kuian, I. A. (2014) *Problemy sutnosti i spivvidnoshennia derzhavnoho, narodnoho i natsionalnoho suverenitetu (konstytutsiino-pravovyi aspekt)* [Problems of essence and ratio of state, people's and national sovereignty (constitutional and legal aspect)] [avtoref. d-ra yuryd. nauk]. Kyiv. (in Ukrainian).
10. *Statut OON. Yurydychna entsyklopediia* [UN Charter. Legal Encyclopedia] (2003). T. 5. Eds. Yu.S. Shemshuchenko ta in. K.: *Ukrainska entsyklopediia im. M. P. Bazhana* (in Ukrainian).
11. *Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odnoi storony, ta Yevropeiskym Soiuzom i yoho derzhavamy-chlenamy, z inshoi strony* [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union and its Member States, on the other hand] (2014). <http://comeuroint.rada.gov.ua/comevoint/docccatalog/document?id=56219> (in Ukrainian)
12. Shapoval, V. (2011) *Istoriia konstytutsiinoho vporiadkuvannia suchasnoi Ukrainiskoi derzhavy* [History of the constitutional order of the modern Ukrainian]. *Visnyk Tsentralnoi Vybornochoi Komisii* [Bulletin of the Central Election Commission], (1 (20), 8-9 (in Ukrainian).
13. Shliakhtun, P.P. (2005) *Konstytutsiine pravo: slovnyk terminiv* [Constitutional law: a dictionary of terms]. K.: Lybid (in Ukrainian).

Received: 10/01/2021
1st revision: 12/02/2021
Accepted: 22/02/2021

V. Shamrai, Dr of Law, Associate Prof.
I. Sliusarenko, PhD (Law), Associate Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

TRANSFORMATION OF STATE SOVEREIGNTY IN MODERN CONDITIONS OF CONSTITUTIONAL LAW DEVELOPMENT

The article deals with theoretical and methodological approaches to the essence of the state sovereignty in modern conditions of legal globalization and European interstate integration from the point of view of searching for effective means of complex legal modernization of society.

The author analyzes the legal content of this category, shows its specific features, reveals the importance of the processes of improving the basic elements of social relations and constitutional modernization of society and the state in modern conditions of legal globalization and European interstate integration.

The need for further improvement of constitutional and legal regulation of the most important social relations as a key direction of legal modernization of social relations in a modern democratic state based on the fundamental foundations of European constitutionalism is underlined.

At the same time, at the doctrinal level, there is no doubt that the Constitution of Ukraine has a certain degree of almost all the well-known features of the world, in particular, the European, constitutions.

Summarizing the above, we consider it necessary to highlight the following main formal and legal features of the Constitution of Ukraine, which is the fundamental ground for modern constitutional and legal reform in our state: 1) a special subject accepting (people's character); 2) the fundamental (institutional) nature; 3) stability is coupled with dynamism; 4) reality; 5) formal and legal properties: the Constitution – the Fundamental Law of Ukraine; its highest legal force; Constitution – the legal base of legislation; A special procedure for making and amending; Special content and structure of the Constitution; Direct effect of its norms.

This list is not exhaustive, but in our opinion, it is optimal for defining the main tasks and principles of constitutional and legal reform in the current conditions of legal globalization and European interstate integration.

Thus, with the improvement of the Constitution of Ukraine as the main source of constitutional law of Ukraine, it is necessary to focus not only on the modernization of certain institutions that regulate it, but also on the strengthening of its legal properties in general.

In other words, the leading role of the Constitution in the system of sources of constitutional law of Ukraine is due to its inherent legal properties, ensuring their effectiveness in society and is a priority task of modern constitutional and legal reform.

Thus, under the constitutional and legal reform, in today's conditions of legal globalization and European interstate integration, it is necessary to reform of the sphere of constitutional law directly as a leading national branch of law of Ukraine, the formally-legal improvement and improvement of the constitutional legal material at all its system levels, as provisions, institutions, sub-sectors and industry as a whole.

It should also be noted that the subject and object of the branch of constitutional law varies in modern conditions under the influence of a whole range of objective factors of legal and political reality, in particular, it refers to the processes of legal globalization and intergovernmental integration, which, in turn, internally causes the emergence of new branches and subnets of national law, strengthening the internationalization of constitutional law and the constitutionality of international and European law, the adaptation of domestic constitutional laws and to basic European legal standards as a prerequisite quality of the constitutional and legal reform in accordance with objectively existing conditions of society.

The need for further improvement of the constitutional and legal regulation of the most important social relations as the most important line of public power in the context of the perception of the European legal system by the national legal system of Ukraine is underlined.

Keywords: constitutional law, global constitutionalism, legal modernization, society, state sovereignty.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.
Legal Studies, 2021; 1 (116): 54–66
УДК:341.96: 347.65/68
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2021/1.116-14>

ISSN 1728-2195
© Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Publishing center "Kyiv University", 2020

Н. Федорченко, д-р юрид. наук
ORCID ID: 0000-0002-8964-8959
Київський університет туризму, економіки і права, Київ, Україна

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ

І. А. Діковської "Міжнародне спадкування у ЄС та Україні: напрями адаптації права України до права ЄС" (Київ, Алерта, 2020)

Потреби сучасного життя, яке, серед іншого, характеризується високою мобільністю, можливістю вільно обирати країну проживання, обумовлюють розвиток міжнародного спадкового права у світі в останні роки. Так, наприклад, у більшості країн ЄС, починаючи з 17 серпня 2015 р., визначення права, що застосовується до спадкових відносин з іноземним елементом, міжнародної юрисдикції у спадкових справах, визнання і виконання іноземних рішень у таких справах, а також деякі інші питання, що виникають під час міжнародного спадкування, регулюються Регламентом (ЄС) № 650/2012 Європейського парламенту та Ради від 4 липня 2012 року щодо юрисдикції, застосовуваного права, визнання та виконання рішень та прийняття і виконання аутентичних інструментів у спадкових справах та про створення Європейського спадкового сертифікату (надалі – Спадковий регламент). Поява цього документу спричинила публікацію багатьох статей, монографій, що фокусуються на можливих способах регулювання тих чи інших питань міжнародного спадкового права.

Водночас норми міжнародних договорів та Закону України "Про міжнародне приватне право" від 23 червня 2005 р. № 2709 (надалі – ЗУ "Про МПРП"), які визна-

чають право, що застосовується до спадкових відносин, а також стосуються інших питань, важливих для регулювання міжнародного спадкування характеризуються певними прогалинами, деякі з них – невизначеністю та архаїчністю, що, безумовно, не ускладнює реалізацію спадкових прав.

Відтак, монографія, яка має на меті порівняти правове регулювання міжнародного спадкування у ЄС та Україні та запропонувати його удосконалення в Україні, є актуальною.

Книга складається з 15 розділів, у яких, зокрема, розглядаються проблемні питання застосування джерел регулювання міжнародних спадкових відносин України та країн ЄС; визначення міжнародної юрисдикції у спадкових справах згідно зі Спадковим регламентом, міжнародними договорами України та ЗУ "Про МПРП"; визначення права, що застосовується до спадкування відповідно до Спадкового регламенту та колізійних норм, які діють в Україні; визнання та надання дозволу на виконання іноземних рішень за Спадковим регламентом, правом окремих держав-членів ЄС, міжнародними договорами України та ЗУ "Про МПРП"; прийняття аутентичних документів, виданих за кордоном для